

Tenebo Nui Ná-Sevei Sevei lózeizuve ma woo mɔungiti

Tenebo Nui Ná-Sevei ɔa ga sevei nii é nu ɔalasɔ ga ɔimalai eteai zie vai zu. Daaseigi é ba Ebulu wooi zu naa ɔa ga «Zoi é nuiti gaalezu ba». Faaɔwe nui bɔɔɔzu laave da ga Salomɔn ɔa é sevea, tanigaa ma ti la vaani naa wu. Ni gaama ve ga Salomɔn ɔa é sevei nii ɔeai, naazu seveve tanisu kona untaavuugo puulɔfelaiti zɔɔzuve ta untaavuugo puusavago maazu ɔilagi (970-931), aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ. Nui tanigaa ti ɔe nu ɔili ka é sevei, tɔzei toɔa yesu bɔezu ná ta, eɔe botiɔe nui wooi, è la ka ga masa be (5:7-8). Faaɔwe nui naati ti ɔe Tenebo Nui Ná-Sevei ɔeeve Salomɔn ná-yeegɔɔalalɔ vɔluma poun, tanisu kona unnaanigɔiti zɔɔzuve ta unfelegɔi (400-200), aisa Yesu Kilista va zɔɔɔ.

Tenebo Nui Ná-Sevei tɔzeiwe ga é ɔe fai pe ka ga wafuun faa nɔ (1:2). Naa ɔa bosu ade-yenvui ta ada-wotii ta nɔ ga yeegɔɔala go nɔ laawu vaa, ta gaagaaazu baave. Zeemamai ɔa wosu ga gilazuve bɔɔɔzu yeegɔɔala buɔa ko laawu. Ada-zobo ge la balaa bɔɔɔzu ma. Fizege ga nu yeezei eteai wu, eɔevelei nu kaazu la, ta è undaan zɔɔɔ è zɔɔɔ ganiiti su (9:9). Eteai ma bɔɔiti ta ma ɔoozunɛiti maavele ma, sevei nii unseizuve ɔa ga nu lua GALA ba, ta è ná-deveiti so (12:13). Naa ɔa é ga faa ɔiigi.
Unsosuve

1. Seveɪ ɣɛɛ nui ta fai tanigaa niiti é ti ɣwɛɛgai etea zɛgi zu (1:1-11).
2. Eteai zɛ vaa ma ungi (1:12—6:12).
3. Kalamɔn lɛnɛ gooiti (7:1—12:8).
4. Etea zɛgi ma un kpiigi ɣa ga nu lua GALA ba ta è ná-deveiti so (12:9-14).

Faiti kpein ka ga wafuun faa

¹ Tenebo Nui laawooiti kaa, Davide ná-doun zunui, é ɣɛni ga masagi Zeluzalɛme.

² Tenebo Nui ɣɛ: «Wafuun faa vɛɛ wafuun faa va, ti kpein ka ga wafuun faa nɔ.»

³ Botii kpein nuɓusei kɛɛzu zooi ɣa, ná-kulanumai ɣa su ga leeni?

⁴ Yeeɣɛɣalai ta ɣa levesu ta su nuiti, yeeɣɛɣalai taɣili ge va ta su nuiti, tama zooi ɣa ɣevelei nɔ ma.

⁵ Foloi ɣa ɣulazu, foloi li, é ɣaazuvile ga é ɣaagale ma, vɛ seɣeai ná.

⁶ Fiilei ɣa da li yeeta ga lekɛmavɛ nu yeezazu veleɪ, yeeta lekɛmavɛ nu ɣɔvɛzu veleɪ, vele ɣana fiilei a da latilati da, é vile ná-pele wɔlɔmaiti ma volu.

⁷ Zɛ wolaiti pɛ ta vuuzu kpolodei ma, tama kaipa kpolodei la vega. Zɛ wolaiti ti la losu, ta liizu ti-liizu ɣilagi nɔ.

⁸ Fai tanɔpɛ ge la losu, nu la zooga fai pɛ bosu, nu ɣaazuvɛ yii la laa pɛ ga wozaɣaai, nu woiyeɣei yii la laa pɛ ga faa menigi.

⁹ Nii é ɣɛni ná mɔungi, naa nɔ ɣa é vaazu ɣɛɛzu ná. Nii é ɣɛni mɔungi, naa nɔ ɣa é vaazu ɣɛɛzu.

Faa niine nɔpɛ ge la zooi ɔa.

¹⁰ Ni da ɔena ma: «Wele, faa niine ɔa-ee,»
tama naama vai ɔeni ná kaite wɔlɔwɔlɔ.

¹¹ Kele nu ɔi ka é la mɔ wɔlɔwɔlɔ vaiti su,
zɔiti balaa ti vaazu ga velela velelɛ,
ti voluvele geleiti, ki ge la ye ga ti zu.

Gimalai ɔa ga wafuun faa

¹² Nɔun ná, Tenebo Nui, gè masadai ɔeeve
Izilayele unda Zeluzalɛme.

¹³ Gè faiti buuɔetɛge ga ɔimalai, niiti ti ɔeezu zooi
ɔa ná pɛ. Naa ɔa ga maanɔɔ woti, nii GALA ge
nuɔuseiti pilegai ma.

¹⁴ Gè faiti kpein kaave, niiti ti ɔeezu zooi ɔa. Gè
pɛtɛge ga, ti pɛ ta ga wafuun faa nɔ, eɔe nu ɔa ɔe
bizɛzu filei volu ga é so.

¹⁵ Anii subiligai, nu la zooga naa zɔlesu,
anii nii é la ná, nu la zooga naa ɔaalusu.

¹⁶ Gè ɔeni ɔɔɔ ma: «Gè ɔimalai zɔlɔɔga, é wɔlɔ
gola, é leve naati kpein ba, ti masadai ɔeai tɔɔɔ
Zeluzalɛme. Gè ta ɔɔga ná-keledelegi va, ta ná-
faaɔwegi.»

¹⁷ Gè ɔaabaave ga gè ɔimalai ɔwee ta ɔimalalai.
Gè pɛtɛge, naa balaa ka ga eɔe nu ɔa ɔe bizɛzu filei
volu ga é so.

¹⁸ Mazɔlɔ pelelɛ ta ɔɔsu la nu ɔa-ɔimalai va,
vele nɔ ɔana ta ɔɔsu la ɔa-ɔiɔtevei va.
Zɔi é ta ɔɔsu ná-faaɔwegi va,
toɔa ta ɔɔsu ná-ziizoolɛi va.

2

Ziimaɔeɛi ɔa ga wafuun faa

¹ Gè ɣeni bɔɔɔ ma: «Li mu, è ziimaɣɛɛi voluvete, è undaanɛɛi ɣaizie, è ka!» Gè kaani ga naa balaa ka ga wafuun faa nɔ.

² Gè ɣeni ma: «Nɛɛi ɣa ga ɣimalala vaa, ziimaɣɛɛi la faa nɔpɛ paa nu ma.»

³ Gè yimazegeni ga gè bɔɔɔ ve dɔɔ bɔɔlei ya, gè vokɔɔɔ ɣimalalai nuiti ma, kele nà ma, gè da zie ɣimalai zu. Gè ɣeni pɔ gè naa ɣaaga, nii pagai nuɔusei ma ga é ke ná-eteai zu geeɣɔlɔgi wu.

⁴ Gè boti wolaiti keeni, gè pɛleiti to bɔɔɔ vɛ, gè leezen beleiti da.

⁵ Gè kpeleiti tɛeni, ta gulu beleiti, gè gwaa wului ma zii pɛ sin ná.

⁶ Gè zieyegɛiti bɔɔni, ti zu ɔɛi ɔa vu gulu vɔnɔ dɔɔɔi ma.

⁷ Gè duɔiti geyani, zineiti ta anzaiti saama, ta botiɣɛ nuiti ti ɣeni zèa. Gè togani wolaiti ta ma goiti sɔɔɔni ga mɔinda, é leve naati kpein ba, ti levegai tùɔɔ Zeluzalɛme.

⁸ Gè walii ta zanugi ɣaalɛni ba, nii é ɣeni ɣulazu masagiti zea, ta zooi niiti gè ɣeni ti unda. Gè guye loo nuiti sɔɔɔni, zineiti ta anzaiti saama. Gè naa zɔɔɔni, nii é ga zinaa kpein ziima vaa, ànzai wola mɔinni.

⁹ Gè ɣeni ga nu wola, ɣaazu unfegi ɣɛ bè, é leve naati kpein ba, ti levegai tùɔɔ Zeluzalɛme. Nà-ɣimalai yɛni bà naa kpein su.

¹⁰ Nii kpein nà la ka, wɔin sɔ, gè la ɣɛleni tanɔpɛ ba. Ziimaɣɛɛi la yɛni, nii gè la feeni zii ya. Gaa-mazu gè koozunɛɛi zɔɔɔni nà-botiiti kpein faa zu, naa ɣa keai ga tɔnɔgi gè sɔɔɔni nà-botiiti kpein su.

¹¹ Gè botii naati kpein pɛteni, niiti gè ti ɣɛni, ta kpɔɔi nii kpein gè suzoni, gè va ti ɣɛ. Gè pɛteni ga

naa kpein ka ga wafuun faa nɔ, ege nu ga ge bizezu filei volu ga é so. Kulanuma bɔɔbɔɔ ge la nuɔusei ve zooi ga.

Gimalai ta gimalalai ta ga wafuun faa

¹² Naa vɔluma, gè deveni ga gè gimalai gwee ta gimalalai. Mazɔɔ zɔi é vaazu maavalibosu masa kpɔkpɔgi ga, lee gili ka é vaazu keezu, é gula naa volu, nii keai niina?

¹³ Gaamazu kulanuma ga gimalai va, é leve gimalalai va, velei nɔ kulanumai wozakalagi va la, é leve kpidii va.

¹⁴ Mazɔɔ gima nui gaazu ga diizuve va, kele gimalala nui ga zizu kpidii zu. Tama, gè petege ga ti-gaabelazuve ga ga faa gila nɔ.

¹⁵ Gè gèni bɔɔ ma: «Tei nɔn gaaabelazu ga gimalala nui gevele, kulanumai begele ga gè sɔɔgai gimalai va?» Gè gèni bɔɔ ma: «Naa balaa ka ga wafuun faa nɔ.»

¹⁶ Mazɔɔ nu la vaazu gizesu gima nui gee vaiti su, é va leve gimalala nui nɔnɔiti ba, ti felegɔ pe zeemai ga wosu ti ma. Tɔzei gima nui ga zaazu ga gimalala nui gevele.

Botii ga ga wafuun faa

¹⁷ Gè tɔzeini naazu ga zenvui wɔnzegɛa, mazɔɔ nii kpein nuiti ti keezu zooi ga, tanɔpe ge la vani gaazu, tɔzei fai kpein ka ga wafuun faa nɔ, ege nu ga ge bizezu filei volu ga é so.

¹⁸ Botii kpein wɔnzegɛa mà, nii kpein kpɔɔbai ma zooi ga, naa ga yesu nui naa ya, é zeizu pɔtogi zu.

¹⁹ Be mu ka é kwee, ni toga ge ga gima nu, baa gimalala nu? Tama to ga é zeizu naa pe unda, nii

gè gaaleai ba zooi ɔa ga na-botii ta na-ɔimalai. Naa ɔalaa ka ga wafuun faa nɔ.

²⁰ Iɔn ge leveni, tɔzei kpɔɔi kpein faa zu gè soni, botii naati kee vai zu zooi ɔa.

²¹ Gaamazu, nu ɔa da da-wotii ɔe ga ɔimalai, kelegelegi, ta è-zoodai, è zɛba è sulɔnɔgi pe ze naama nui ya, nii kaipa é la ma boti ta ɔeeni. Naa ɔalaa ka ga wafuun faa nɔ, ta telebotala vaa.

²² Botii kpein nui keezu zooi ɔa ga to ɔɔɔi suvikei pe, ná-kulanuma begele ɔa é su?

²³ Sii voloi kpein ka nɔ ga tabai, ná-botiiti kpein ta ɔeezu nɔ ga ziizoolɛi, anee kpidii, dooɔo ge la zii ve. Naa ɔalaa ka ga wafuun faa nɔ.

²⁴ Undaanɛ ɔila kpegi é nuɔusei ve, to ɔa é ga é laami, é ɔɔle, ta é ɔoozunɛ ná-botiiti ma. Gè kaave ɔalaa ga GALA ka é naama undaanɛi vea ti ya.

²⁵ Mazɔɔɔ be ɔa a zoo daami wosu, é undaanɛ zɔɔɔ, ni GALA ge la vaani bu?

²⁶ Mazɔɔɔ GALA ka da ɔimalai, faaɔweɔgi, ta koozunɛi ve naama nui ve, nii neai be. Zɔi é ga faa ɔnɔ ɔe nui, toɔa da naa yiizoolɛ ga é ani mɔinmɔin gaale ba, é ɔe ga GALA ziima nui nɔnɔ. Naa ɔalaa ka ga wafuun faa nɔ, ege nu ɔa ɔe bizɛzu fiilei volu ga é so.

3

Fai pe ta ná-yeɛɔɔɔalɛi

¹ Fai pe ma yeɛɔɔɔalɛi ɔa ná, fai kpein ná-yeɛɔɔɔalɛi ɔa ná geɔɔɔɔgi wu.

² Yeɛɔɔɔalɛi ɔa ná nu zɔɔɔ, yeɛɔɔɔalɛi ɔe ná nu za. Yeɛɔɔɔalɛi ɔa ná nu anii zin,

yeeḡeḡala ḡe ná nii siingai, nu naa ḡula.

³ Yeeḡeḡala ḡa ná nu paai wo,

yeeḡeḡala ḡe ná è keḡeḡi wo.

Yeeḡeḡala ḡa ná nu pelei ḡolo,

yeeḡeḡala ḡe ná è pelei lo.

⁴ Yeeḡeḡala ḡa ná nu ne,

yeeḡeḡala ḡe ná è wolo.

Yeeḡeḡala ḡa ná nu saa wolo wo,

yeeḡeḡala ḡe ná è kuai wo.

⁵ Yeeḡeḡala ḡa ná nu kotuiti pili ya,

yeeḡeḡala ḡe ná è ti yeve.

Yeeḡeḡala ḡa ná nu neenei wo,

yeeḡeḡala ḡe ná è ḡele neenei va.

⁶ Yeeḡeḡala ḡa ná nu anii ḡaizie,

yeeḡeḡala ḡe ná è too ya.

Yeeḡeḡala ḡa ná nu anii make,

yeeḡeḡala ḡe ná è pili ya.

⁷ Yeeḡeḡala ḡa ná nu anii vali ga,

yeeḡeḡala ḡe ná è daḡa.

Yeeḡeḡala ḡa ná nu maagḡe kpɔ,

yeeḡeḡala ḡe ná è boe.

⁸ Yeeḡeḡala ḡa ná nu nebei ḡe,

yeeḡeḡala ḡe ná è woinzegemai ḡe.

Yeeḡeḡala ḡa ná kooi ḡo,

yeeḡeḡala ḡe ná kooi be.

⁹ Kulanumai beḡele ḡa botiḡe nui solɔsu ná-kpɔloi zu?

¹⁰ Gè botiiti kaa, niiti GALA ge ti laai nuḡuseiti unma.

¹¹ GALA ge anii kpein kpeteve ga pagɔ, é zoloo ná-yeeḡeḡalai ma. E ḡooḡo fai ḡwee kisiei loove volo nuḡuseiti ziimave. Tama ti la zoosu ti va GALA ná-keewotii pe gaagḡa.

12 Gè kwεεge naazu ga nii gila kpegi fizogai nuḅusei ma, naa ga ga, é ziimaḡḡei ta ḡe, ta é koozune yeeḡḡḡalai ve ḡḡḡ ya sii ma voloi pe su.

13 Nu-o-nu é laamiizu, é ḡḡle, é ḡoozune ná-botiiti su, GALA ka é naa vea be.

14 Gè kweni ga nii kpein GALA ge keezu, ta yesu ná ḡḡ, nu la ta vea ba, nu ma ge la ta zeḡea ba. GALA ge naa ḡeeve, nii a ke nuḅuseiti ti lebiyai ve be.

15 Fai nii é ḡeezu niizu, ta nii é vaazu ḡeezu velela vele, naati kpein keeve na wḡḡwḡḡi zu. GALA faave bu ga faiti ti da ḡale ma, ti ḡe volu.

Faa nḡi é ḡeezu zooi ga

16 Gè niima vai ḡalaa kaave zooi ga: Ue tukpoi maaneai ga é leve ná, ta telebodai zei ná, miná ga supḡulai zeini ná.

17 Gè ḡeni ḡḡḡ ma naazu: «GALA ka vaazu nu nḡi ta telebo nui lukpḡḡaalevezu, mazḡḡ fai pe ta keewotii pe ka ḡeezu ná-yeeḡḡḡalai ma.»

18 Gè boni ḡisu ga GALA ka nuḅuseiti poluḡulazu, é deε ga tiye ga ti la vizḡni suaiti ba.

19 Mazḡḡ nu vului ta suai ti-ḡaabelazuve ḡa ga faa gila nḡ. Zenvu viile ḡilagi nḡ ḡa é nuiti ta suaiti su, ti zeizu felegḡ pe ta zaazu. Tosu wola ḡili tei é va ḡe nui ve, é va leve suai va, mazḡḡ ti kpein ka ga wafuun faa nḡ.

20 Nii kpein é vulua, ti-liizuve ḡa ga ada gila nḡ, ti pe ta ḡalesu ma fufiligi zu, ve ti ḡulaai ná.

21 Be ḡa é kwεε, ni nuḅusei yenvui ḡa leezu geezuve, suai yenvui da yei zooi wu?

22 Gè peḡεge ga faa ḡili ge la vizḡni nuḅusei ma, keni é ḡoozune ná-botii ma, naa ḡa é ga nḡnḡi.

Mazoloo 6e ga a lo tugoo, e va naa ga, nii e vaazu ggezu ga poluvelei?

4

Maawoin nuiti kevelei

¹ Ge telebotala vaiti kaani monoo, ti ggezu zooi ga. Maawoin nuiti ta wolo, ti gaanene nu la na. Gaaabai ga zobobe nuiti no ve, naa ga e kezu ti gaanene nu la na.

² Ge kaave ga zoiti ti zaai niina, naati undaaneeve, e leve niiti ba, ti vulua de.

³ Kele nii fizogai ti pe ba, naa ga ga nii e la de volo zolooni, nii e la de gaazulaani faa noi ma, e ggezu zooi ga.

Botii ta su vaabaagiti

⁴ Ge petege balaa ga nubuseiti ta gaabaazu, ti kpalo zuzo ta-wotiiti dii vai zu lugoo, naa pe ma ungi ga ga toloi e ti yoozu. Naa balaa ka ga wafuun faa no, ege nu ga ge bizezu filei volu ga e so.

⁵ Zoi e yeevuuzu gokosu, naa ga ga gimalala nu, nii to bogoi busei gologolosu ga pului.

⁶ Fizoge nu e doogo ko ve bogoo ve, e va li bogoo zuvaazu ga botii, ege nu ga ge bizezu filei volu ga e so.

⁷ Ge wafuun fai ta gaave monoo, e da ge zooi ga.

⁸ Ge zunu gila petege, to gila kpe no, siepolunogoo nape ge la na, doun la be, keegeloun la na, tama e da boti ge, doogo faa la ba. E la boloozu ga naavolo gaizaa. Toja bogoo gaazagasu ga: «Be ga mu ge botii ggezu be, ta ge gelezu na-undane ei va be?» Naa balaa ka ga wafuun faa no, ta ziizoolo joojou gola.

Tene gooiti

⁹ Nu felegoi ɓogai su, naa vizoge nu gɪlagi va,
ta ɟena fele, ta ɗa ta-wotii zulonogi zoloo.

¹⁰ Ni gila ka loona, ɓoolai ɟa ɗa buzeɟe,
kele zoi to ɟila be, naa maawoingo,
ni a loona, ɓoola la ná, nii a buzeɟe.

¹¹ Uele no ɟana é la, ni nu wa ɟena laani ga nu felego
betei zu,

diegi ɟa zoo zeizu wo ma,
kele zoi to ɟila é laani,
diegi ɟa zoo zeizu ɟale naa ma?

¹² Ni nui ta a ɟena ná, é ɗa vɔni nu gɪlagi ma,
nu felegoi ɟa zoo vɔnisu toun ma.

Galu vɔengi nii é ma ga savago,
naa leve la ɓaave.

¹³ Zunu loungoi é ga bala nui, kele ɟigi ma, naa
vizoge kewola wɔloi va, é ga masagi, ɟi ge la ma,
tama é la woilosu tene gooiti ma.

¹⁴ Anee balaa zunu loungoi naa zolooɟe baladai
zu, ɓaa é ɟula no feya kasoi ɟa, é ɗa ɟe ga masagi.

¹⁵ Naa ɟeɟala vai ta ɟeeni, ge peteni ga ese pe ge
ɟeni zunu loungoi ná-kakei ɟa, nii é zeizu masagi
votogi zu.

¹⁶ E ɟeni bebe wolai untuɟo, nii nu la zooga
gaalusu. Tama yeeɟeɟalai nii é vaazu toun poluma,
naama nuɓuseiti ti la mo ɟoozunɛa toun ma. Naa
balaa ka ga wafuun faa no, ege nu ɟa ɟe bizezu fiilei
volu ga é so.

Mina minazeɟe ke ɟi poluma

¹⁷ Mina li GALA sei vele ma ɟoizuve ga ɟi poluma
vele. Da ɟena lia, li nii a ke è woilo faa ma, naa
vizoge, é leve zalaɟai va, ɗa kula ga ɟimalala nuiti

kevele, niiti ti la kweni ga faa jɔu ɔa ga naa, nii ti keezu.

5

¹ Mina ɔɔe ga suvile, ta mina minazeɔe ke ga gaazuvile GALA be. Mazɔɔɔ GALA ka geegɔɔgi zu, da ma, da zooi ma, naa maavele ma, keni e ɔɔe wooi mina mɔin.

² Mazɔɔɔ kpɔezugula mɔinmɔingi ɔa ɔimalala ɔɔeti ta da gula su, velel no se jɔuɔugi ɔa da gula la ziizoolɔ mɔinmɔingi zu.

³ Ni da minazeɔena GALA be, daazeeli fala, mazɔɔɔ GALA ge la wɔinni ga ɔimalala nuiti. Minazeɔegi nii e kea, naa laazeeli.

⁴ Fizege ga e mina minazeɔe ke, e va li ta ɔeezu, ni e la daazeelini.

⁵ Mina va bu, e-laave va koto ɔasɔ wola la e unma. Mina ɔe zalaɔa gula nui ma: «Nɔ-minazeɔegi nii ɔa ga kaka faa.» GALA ka yiigaawana naazu e ɔɔe velel vaa zu, e da-ɔeeɔotiiti pe sugologolo.

⁶ Mazɔɔɔ kigaane ɔisiɔ mɔinmɔingi ɔa da va ga kpɔezugula wolai e wosu no fuun. Naa ɔa e ba, zuɔa, e lebiyai ve GALA be.

Zobodai ma voovamai

⁷ E mina ɔe e ve ga kulafiliba, ni da bala nui ɔaana, ti da maanɔɔ, ta telebodai veɔe soledai va, naati gaa da vala ba zooi zu. Mazɔɔɔ da nu wolai ta ɔaazu, nii taɔili ge ɔaazu maazu, ta ti nu zeizu felegɔ pe nu ɔiligaa ɔa ti ɔaazu ti maazu.

⁸ Kele ese pe na-kulanuma ɔa tiigeei va, masagi ɔɔɔgoi na-fai pe ka naa no zu.

Tosu la kpɔei va

⁹ Zɔi walii neai be, walii la kula ɔea la pe,

niima kpetei wain ma, ma gfulanumai la kula gfa la pe.

Naa balaa ka ga wafuun faa na.

¹⁰ Anii ga mainna, mii nui ga da main, kulanumai begele ga e ani kee nui ve, e gula gwelai volu, e bosu na-kpetei va?

¹¹ Botigfe nui laamiini ga gola baa tago na, toga da ni ga pagu, kee naavolo nui gfoligi main velel maavele ma, e la da ga zoo e va ni.

¹² Ge faa nai ta veteg monu zooi ga: Naa ga ga nui ta ga naavoloi gaalezu ba, e ge ga na-maanufoi.

¹³ A valana naavoloi naa ma kpalai ta zu, doun zunui e solosu, ani la mo na, nii a make naa ve.

¹⁴ Velei kulaai la dee goozu ga gabei, toga gale ma gana na, velel sologai la, e la lia ga na-botii zu gfulanumai gila kpalaa.

¹⁵ Maanugo vaa wola ve ga, e gale ma ga gabei, velel na paai la etei zu. Kulanuma begele ga e sologai na-botii zu? E botii gfa na fiilei ve.

¹⁶ Toga sii voloi pe keezu faa zubidiai zu, ziizool wolaite ta ziigaawanaiti su, naa ve sooleiti ba.

¹⁷ Nii ge kaai ga solooge nubusei ma, naa ga ga: E laami, e baale, ta e goozune na-botiiti ma, sii ma voloit pe daawu, niiti GALA ge ti vea zea. Naa na ga e ga nonoi.

¹⁸ To vlo ka, ni GALA ka naavoloi ta kpetei veena nui ta ve, e zeba e va bu, naa kulanuma zolo ba, nii maaneai ga e solo, e naa zolo na-botii zu. GALA ka e naa vea be.

¹⁹ Mazolo koozuneei nii GALA ge puuzu ziimave, naa ga keezu, e yeema ga sii ma voloit subugave.

6

¹ Gè maanɔɔɔ vai ta ɔaave mɔnɔ zooi ɔa, é ga maanɔɔɔ vaa zɛbeɛ nu vului pɛ bɛ.

² Nui ta ɔa ná, GALA ge naavoloi ta kpɛɛi veai bɛ, naa vɛɛ ɔaazu unfegi va. Nii kpein wɔin ma, é la valasu tanɔpɛ ma. Kɛɛ GALA ge la vaani bu, é va ma lɔnɔgi ta mi, nu ɔili ge da ma lɔnɔgi mi. Naama vai ɔa ga wafuun faa, ta maanɔɔɔ vaa zɛbeɛ gola.

Sii zuɔoozai ta ma iɔteveiti

³ Nui ta ɔa zoo doun ungila (100) sɔlɔsu, sii zuɔooza, kɛɛ undaanɛɛi bɛgele ɔa é bɛ, ni a naama ɔona mɔinmɔingiti kɛɛna, é la ziilei sɔlɔni, ta ni maa la ɔuluni ga pagɔ? Nɔun gaazu, doin nii sɔlɔgai ga ma vɔoma, naa ɔɛvelei vizɔge tɔun ba.

⁴ Mazɔlɔ zoi zɛgai dee ɔoozu, é za, naa zɔlɔge nɔ fuun, é jɛɛɛ kpidii zu, nu nɔpɛ ki ge la yɛga su.

⁵ E la vɔlɔ ɔaazulaani foloi ma, é la kwɛɛni, dooɔo ka bɛ é leve zoi va, nii dɛbigai vulua.

⁶ Kulanuma bɛgele ɔa é naa va, è-zii zuɔooza ga kona waafelegɔ (2.000), nii ziilei ge la è vɛ? Naa pɛ ge ɔɛ va, gaabelagi la ga saai baa?

Nu vului yii la lɛida pɛ

⁷ Kpɔlɔi kpein nuɔusei suzusu, toɔa kɛɛzu kogi nɔ vɛ, tama kaipa zii la lɛida.

⁸ Undaanɛɛ bɛgele ɔa é ɔima nui vɛ, é leve ɔimalala nui va? Bala nui zoo pa ɔaabaazu bɔɔɔ ma eteai zu, ná-undaanɛɛi ɔa naa zu ga leeni?

⁹ Fizɔge ga nii é nu ya, è ɔoozunɛ naa ma, è mina vile naa kpein polu, nii wɔin ɔa è zo kisiei vɔ. Naa balaa ka ga wafuun faa nɔ, eɔɛ nu ɔa ɔɛ bizɛzu fiilei volu ga é so.

¹⁰ Nii kpein é ná, kaite ti ɔwεεγε ga ti-laaseigiti, de pe de nuβusei ɔwεeni, é la zooga zeemaazui zakpesu.

¹¹ Kpɔɛzugula wolai volu ɔa nɔ ga wafuun
kpɔɛiti, kulanumai ɔa naa zu ga lee?

¹² Nuɓusei zii mā voloiti tā levesu ege niinigi. Be ɗa é kwεε nii fizɔgai ma ná-wafuun yeeɗeɗala buɗagi laawu? Nu nɔpe ge la ná, nii a naati bona, niiti ti vaazu ɗεεzu zoi ɗa tɔun poluma.

7

Ziimazege pagai maalêê vai

¹ Լոճո ԲԱԳՈՒ ՎԻԶՈՂԷ ԳՆԼՈՒ ԿԱԿՈՒ ՆԵՆԵԳԻ ՎԱ,
 ՆՈՒ ԶԱԱ ՎՈԼՈՒ ՎԱԳԷ, Է ԼԵՎԵ ՏՈԼՈՒ ՖՈԼՈՒ ՎԱ.

² Fizoḡe nu li saa wolo wo pelei wu,
è mina li feti dula veleri wu.

Saai ɔa é ga εε pe gaabelazuwe,
ta fizoge ga εε pe ge ɔize su.

³ Gaazuḡilii vizəge jeei va,
toḡa ḡa nui ḡaazuve nou, keḡe ziimave vagai.

⁴ Gima nui ná-kisiei ǵa da ǵe saa wolo wo pelei wu,
dimalala nui ná-kisiei ǵe koozune veleri wu.

⁵ Fizoγε nu woilo ḡima nui ná-zelilomai ma,
è mina woilo ḡimalala nuiti ta-maamusēi ma.

⁶ Mazɔɔ ɔ́malala nui ná-ɲɛi ɔ́lave ga
kpaɔɔalagi ɔ́ala lugi diɔ́i wu.

Naa balaa ka ga wafuun faa no.

⁷Telebotalai ǵa da ǵima nui ǵe ga ǵimalala nui,
vebeanii ǵa da nu ǵe ga soletala nui.

⁸ Fai ɕaabelasu vizɔŋe tɔɔzeizuube va,

fizoge nu è maaḡungi wo, keḡe è mina ge ga waso nu.

⁹ E-yii mina gūla fala,
gīmalala nuiti nḡ ga ti-yii ga ḡa gūla valafala.

¹⁰ Mina ge ma: «Leeni ve moun foloiti pagai niizu geḡeiti ba?»

Mazḡḡ ḡa-ḡaazaḡagi naa la ga gīma ḡaazaḡa.

Gimalai ná-faa vagḡiti

¹¹ Gimalai vizoge pogani va, eḡe pe ná-kulanuma ḡa su.

¹² Gimalai ḡa nui makesu ga velei walii keḡzu la, keḡe kulanuma ḡa gīmalai va, naa ḡa ga toḡa ḡa naama nui yeḡvui make, nii é zea.

¹³ GALA ná-keḡwotiiti peḡe deḡ, ḡe ḡa a naa zḡle, nii é kpiligai?

¹⁴ Goozune undaane voloiti su, kpalai ḡa vaana, gīsiḡ. GALA ge naama vaa zeizu feḡḡiti pe keḡve, naa ḡa a ke, nuḡusei de mina kwḡḡ, nii é de luḡḡ.

¹⁵ Etea wafuungi nii gḡe keḡ, gḡe kaaḡe ga fai pe ka zoo geḡzu. Nui ḡa zaazu, anḡḡ ni teleboge, taḡili sii zuḡooza, anḡḡ ni silive.

¹⁶ Da-lelebodai mina leve keḡzu va, ḡa-gīmalai mina leve kwḡsuḡe va. Leeni vaa zu ḡa li ḡḡḡ ḡologolosu?

¹⁷ Mina zili, è va leve kwḡda va, mina ge ga gīmalala nu. Lee ve ḡa li zaazu ma yeelugḡ?

¹⁸ Page ga è tene goo feḡḡi naati so, mazḡḡ zḡi é luazu GALA ba, toḡa ziḡ ga ti feḡḡe pe.

¹⁹ Gimalai ḡa ḡa gīma nui zeḡei wḡḡḡ, é leve kundiḡi puugḡ va, ti taa gīlagi zu.

²⁰ Gaama ḡa ga naa, ga nu vulu nḡpe ge la pḡḡḡḡḡ maazu nii telebogai, é la koto geḡa.

²¹ Mina woilo wooi kpein ma, nuiti ti bosu, naa ɔa a ke è mina va da-wotigɛ nui woomɛnisu, é va da woo nɔi wo è ma.

²² Mazɔɔ è kwɛni ga ná zeizu ɔɛa mɔinmɔin, da balaa è da kpɔɛ nɔiti bo zɔiti ma.

²³ Gè naa kpein poluvɛtɛni ga ɔimalai, gè da ɔɛ ɔɔɔ ma: «Nà ɔɛɛzu ga ɔima nu,» keɛ ɔimalai mu maagoozavɛ bà.

²⁴ Faiti gaɔa vai maagoozavɛ nui va, kpoma ɔoozavɛ, kpoma ɔooza vɛlei ma ga gola, nu la zooga zeelizu ma.

²⁵ Gè ɔaabaani ga zii pɛ, nii a ke gè ɔimalai maaleɛ, gè gaizie, gè poluɔa, gè ɔɛ faiti ke ungi balaa kwɛɛ, gè gaɔa balaa ga faa nɔi ɔa ga ɔimalala vaa, ta ɔimalalai ɔa ga bologɔa vaa.

²⁶ Gè fai ta ɔaavɛ ga wanai, é leve saai va, naa ɔa é ga: anzanui nii zii ga balii ta tumɔi, zeeiti ti ga kɔlu yɔɔɔi. Nui nii é luazu GALA ba, naa ɔa da maala, keɛ kotoba nui ɔa da li, é lɔ zea.

²⁷ Tenebo Nui ɔɛ ma: «Gè faiti pɛ pɛtɛɛ ga gilag-ila, pɛtɛ nii gè kaai:

²⁸ Tɔun vɔɔ nà dɛ gaiziezu, tama gè la dɛ kaani, gè unfema zunu ɔila kaavɛ zunu waagila (1.000) saama, keɛ gè la dɛ gila kpala kaani anzanuiti kpein saama.

²⁹ Faa ɔila kpegi gè gaɔaai, naa ɔa ga nii: GALA ge nuiti kpɛtɛvɛ, ti zɔlegai, keɛ tiya ɔɔɔi ti faazupuiti gaizievɛ ga mɔinda.»

8

¹ Bɛ ɔa é ga ɔima nui ɔɛvɛle? Bɛ ɔa soogai fai ta wuubɛɛzu? Nui ná-ɔimalai ɔa da gaazuvɛ maanɛ é ná ɔɛ niennien.

Gimala ve ga nu golo masagi ve

² Golo masagi ná-devei ve, tōzei minazegēgi va keai GALA gaazu.

³ Mina zuvilē ga ē va gūla ná-zobogi wu, mina bāta wanama vai va. Mazōlōo nii nōpe nēai masagi ve, naa gā a dā kē.

⁴ Daawooi gā zobogi bē, bē gā zoo ē gē ma: «Lee gā ē kēēzu?»

⁵ Zōi ē tōgiti sosu, naa la lōa faaābaa su. Gima nui kwēni nii ē ga yēegēgāla vagōi, ta veleī maanēai ē faiti kēē la.

⁶ Fai kpein ma yēegēgāla vagōi gā ná, ta veleī maanēai faiti ti gē la. Kēē nimiza wola gā nu vului lūgō,

⁷ mazōlōo ē la kwēni nii ē vāazu velela veleī. Bē gā a naa lēē la, veleī faiti ti vāazu gēēzu la?

⁸ Nuḅusei ná-zobo nōpe ge la zēnvui ma, ga ē va bāta naa ma, nu nōpe ná-zobo ge la tō bōgōi zaa voloi ma. Maavaayē ge la kōōgōzuve. Sili la dā ga gūla nui gīzo.

Kidafaawui ē lo nuḅusei gēvele va

⁹ Gē niima vaiti pē pētege, gē gīda faiti kpein bu, niiti ti gēēzu zooi gā. Yēegēgālai ta gā dā zeeli, nui ta zeī bōlāiti unga, nii a kē ē faa nōi gē ga tiye.

¹⁰ Gē faa nōu gē nui tanigaa gāa, ti dā ti maagūlu fōn, nuiti ti dā lē, ti dā gūla GALA sei veleī ma gōizuve. Nuḅuseiti ti dā ti maamuse taazuve, ti-gēwotiiti faa zu. Naa bālaa ka ga wafuun faa nō.

¹¹ Tēi faa nōi la zala zōlōosu gaamanō, naa gā ē kēēzu, nuḅuseiti kēvele bēteai faa nōu gēē vai ma.

¹² Naa pē su, anēē bālaa nui ta gā faa nōi gēēzu ga seizu ungila (100), naa vōluma sii zugōoza, gē faa

gila kwεε, naa ga ga: Undaanεεi ga ga naati tɔnɔ, niiti ti lɛbiya veezu GALA bε, mazɔlɔ ta unfesu ma.

¹³ Kεε undaanεε la faa ɲɔu gε nui vε, toga leve nɔ egε niinigi, tɔɔzei ε la unfesu GALA ma.

¹⁴ Wafuun fai taɟili ka ná mɔnɔ ε gεεzu zooi ma, toga ga: Telebo nui tanigaa ta ná, nii maanεai ga faa ɲɔu gε nuiti ti sɔlɔ, ti da naa zɔlɔ. Faa ɲɔu gε nui tanigaa balaa ti ná, nii maanεai ga telebo nuiti ti sɔlɔ, ti da naa zɔlɔ. Nà bosu volu ga wafuun faa nɔ ga ga naa balaa.

¹⁵ Nɔn nà koozunεεi maamuεεzu. Mazɔlɔ nuɓusei ná-undaanεεi nii ε ná zooi ga, naa ga ga, ε laami, ε ɔɔle, ta ε ɟoozunε. Naa ga maanεai ε gε ná-botii volu, sii ma voloi pε su, nii GALA ge feai zea ga ε kε zooi ga.

¹⁶ Gε gaabaai ma ga zii pε, nii a kε gε gimalai gfwεε, ta gε naati kpein pεε, niiti ti gεεzu zooi ma, gε gɛleni ɲiimenii va ga foloi ta kpidii.

¹⁷ Gε kaani ga ti pε ka ga GALA ná-kεεwotiiti, anεε ni nuɓusei ga ɔɔɟɔ ɔɔlɔzu ga ε ti gfwεε, ε la zooga pε faiti kwεεsu, niiti ti gεεzu zooi ga. Gima nui balaa gε va ma, ε ti gfwεε, tɔ balaa la zooga pε ti gaagaaazu.

9

Εσε pε gaabelagi ga ga faa gila nɔ

¹ Gaamazu gε gidaave naama vaiti kpein bu, pεε nii ga gε kaai su: Telebo nuiti ta gima nuiti, ε vεε ta-wotiiti pε ba ta GALA zeezaama. Ti la gite kwεni ni nεεbei ɔaa wɔinzeɟemai ga zeeli ti ma. Ti la zooga naa tanɔpε kwεεsu ma yeelugɔ.

² Εσε pε gaabelazuve ga ga faa gila nɔ: telebo nui ta faa ɲɔu gε nui, nu vagɔi nii ɲadegai ta kɔzɔba nui,

zoi é zalaḡa ḡulazu ta zoi é la zalaḡa ḡulazu. Uele nɔ ḡana é la nu vagoi ta kotoba nui ti yḡḡzu, zoi balaa é minazeḡegiti kɛɛzu GALA bɛ, ta zoi é luazu ga é mina minazeḡe, zenɔ ḡana ti yḡḡzuvɛ la.

³ Faa ɲou wolai tagili ka zooi ḡa: Nuḡuse pɛ gaabelazuvɛ ḡa ga faa ḡila nɔ. E bude naa maazu, nuḡuseiti ziilaaveḡe ga faa ɲoi, ḡimalala vai ḡe ti-yiimavɛ ta-eteai pɛ su. Naa pɛ poluma, saai ḡa é ti ɔounsɔ.

⁴ Tama zoi é vulua, kito ka naa vɛ. Gilei nii é vulua, naa vizḡe zala voomai va.

⁵ Mazɔɔ fulu nuiti ti kwɛni ga ta zaazu, keɛ ḡoveiti ti la fɔi nɔpɛ kwɛɛ. Tɔnɔ kili ge la mɔ ná ta ḡito ba, tɔzei nuḡusei yeema ti ma.

⁶ Ta-nɛɛbei ta ta-wɔinzeḡemai, naa vɛɛ ta-loloi va, naati pɛ ti bega, nii kpein niina é ḡɛɛzu zooi ḡa, tɔnɔ la mɔ naa ta zu.

⁷ Da-laamianigi mi ga koozunɛ, è da-lɔɔi ɔɔle ga yiima, mazɔɔ GALA ge yeezeida naa wu, nii é kɛɛzu.

⁸ Feti ḡula zeḡei ḡe è ḡɔba yeeḡḡḡalai pɛ su, ta ḡulo maku nɛɛnɛgi mina vala dɔungi zu pɛ.

⁹ Zenvui wo koozunɛi zu wa è-anzai nii nɛai è vɛ, naa ḡe etea wafuungi tɛi su, nii GALA ge feai è vɛ ga è kɛ zooi ḡa. Naa ḡa é ga dɔnɔi kpɔɔi naa kpein su, è suzосу zooi ḡa.

¹⁰ Nii nɔpɛ è-yeei ḡa zoo kɛɛzu, ḡaaḡa è kɛ ga zeɛ. Mazɔɔ ḡovɛalaazu, vɛ è liizu ná, nu la zooga boti ḡɛɛzu ná, faazeikpasu la ná, faaḡwɛ ge la ná, ḡimala la ná.

Kulafiliba vaabaagiti

¹¹ Gè faa ḡiligaa ḡaavɛ mɔnɔ zooi ḡa: Yeenɔpɛ tɛi kpizɛ wo nu wolaiti ta da leve da zoi pɛ ba, gaaba

nuiti ti la ɗa ga zie yeenɔpɛ zɔiti bu kɔɔɔzuvɛ. Gima nui pɛ tei a ɗa ɔɔnɔgi zɔlɔɔ fala, naavoloi la ga kelegele nuiti gila tɔnɔ, unfemai la nɔ ɔalaa ga faa ɔwɛɛ nu wolaiti gila tɔnɔ. Mazɔlɔɔ ɛsɛ pɛ nɔ-kpalai ta nɔ-undaanɛɛi ɔa ɗa zeeli ma.

¹² Nuɓusei la kwɛni nii seidai tugɔ. Ti ɔɛɛɛvɛ eɔɛ kalei, niiti tumɔi ti zosu kulafilibai zu, ti ɔulavɛ ga wɔnii, niiti ti liizu, ti lɔ kpilii ɔa. Maanɔɔɔi ɔa ɗa ɔula nɔ nuɓuseiti filiba, ɛ ti zo.

Gimalai vizɔɛ ɔimalalai va

¹³ Gɛ ɔimalai nɔ-faa ɔiigi ta ɔaavɛ mɔnɔ zooi ɔa, nii gola vizɔgai ɔaazu.

¹⁴ Taa goi ta ɔɛni nɔ, su nuɓusei la mɔinni. Zɛɓɛsu masagi ta vaani, ɛ vala ba. E seini keɛ su, ɛ siɔigi lɔni taai ma zigiɔi ɔoba.

¹⁵ Zunui ta ɔɛni taai naa zu, ɛ ga ɔima nu, tama balagai. E taai naa unmɔni ga nɔ-ɔimalai, keɛ nu nɔpɛ ge la ɔizeni bala nui nii ɔɛɛ vai zu.

¹⁶ Nɔun gɛ ɔɛ ma: ɔimalai vizɔɛ zobogi va, keɛ nuɓuseiti ta ɗa bala nui nɔ-ɔimalai vɛlɛvɛlɛ, ti la daawooiti sogaa.

¹⁷ Gima nui nɔ-kpɔɛi mɛnigai maagɛkpɔgi zu, naa vizɔɛ,
ɛ leve masagi ɔain gooi va ɔimalala nuiti saama.

¹⁸ ɔimalai vizɔɛ kɔɔɔ zɔɔlaiti ba,
keɛ kaka faa ɔila kpegɔi ɔa ɗa faa vagɔ mɔinmɔin sugɔlogolo.

10

¹ Diili vɔomaiti ta ɗa gulɔ maku nɛɛnɛgi ɔologolo, ɛ vɛɛlo.

Uele nɔ ɣana ɣimalala goi ɣa da vɔni da ɣimalai ma ta lebiyai.

² Gima nui ɣigi ɣa da lo tuɔɔ ga pagɔ, keɛ ɣimalala nui ɣigi ɣa da faiti kula kazemazu.

³ ɣimalala nui zie veleɪ ɣa da de pele zaamave ga é la faa ɣaaɣaazu, ná-kɛɛwotiiti maavele ma, toɣa bosu ɛɛ pe ma ga: «Nà ga ɣimalala nui.»

⁴ Ni da-ɣundigii yiiɣaa a wanana è ma, mina zeɣe è-losuve, mazɔɔ ɔɔɔɔzogi ɣa da faaɣaaza golaiti kpude nu maazu.

⁵ Gè faa nɔi ta ɣaave, é da ɣe zooi ɣa, é ga kundigiiti sɔgi.

⁶ Naa ɣa é ga: ɣimalala nuiti ta da tosu wolaiti sɔɔɔ, zɔiti mu ti ga kpete nuiti, naati ti da ye tosu goiti su.

⁷ Gè duɔi tanigaa ɣaa zeini sooiti kɔma, masa dointi ti da zie ɣɔɣa ga duɔiti kevele.

Zenvui ma vaabaagiti

⁸ Zɔi é zeɣe wɔɔzu, toɣa zoo tɔ ɔɔɔi é loo su. Nii ma é sigigi va wɔɔzu, kaalii ta ɣa zoo é laaloo ma.

⁹ Kɔtui ɣula nui ɣa zoo ɔɔɔ maawanazu ga ta, zɔi balaa é gului valizu, toɣa zoo faa ɣɛɛzu ga ɔɔɔ.

¹⁰ Kɔlui ɣaa a zaana, nui nii é botii ɣɛɛzu la, ni é la gaalini, keni é boti ɣe ga zebei pe, keɛ ɣimalai ɣa a da ɔɔ nu va da-vaiti ti da zoloo.

¹¹ E zoo pa ɣaɣosu ga kaalii, ni da tɔɔzeina ga kaalii è ni, naa ma ɣulanumai ɣa ga leeni?

Nu ɔɔ nɔ kpɛin

12 Gima nui a bœena, gooi ɣa da nuiti eneke,
kele ɣimalala nui wooi ɣa da pili faa zu.

13 Toɣa da woo lœzei ga ɣimalala bœeti,
é gaabela ga boloɣa woo ɲɔɲɔugiti.

14 E la ɣwe kwɛni kpœezuɣulai va.

Tama nu la luɣɔ ɣweɛ.

Be ɣa a naa le ga nu, nii é vaazu ɣeezu ga poluvelei?

15 Gimalala nui ná-botii ɣa da suziɣa,
é la volɔ kwɛɛ velel a leɛ la taazu.

Masagi ta zobogi

16 Maanɔɣɔi ɣa zooi naa ve, nii ná-masagi ga doun-
goi,

ta ná-kundiɣiiti ti wuunsu nɔ sobui ga ɣulukupugi.

17 Undaanɛɛ ɣa naama yooi ve, nii ná-masagi ga
seizumaanɛ suwuzui,
ná-kundiɣiiti ti daami wosu yeeɣɛɣala vagɔi ma,
nii a ke ti zebe niine zɔlɔ, kele é la ga ti bɔɣɔ ve dɔɔ
bɔɔlei ya.

18 Nui nii ɲaka yeeiti ti ba, dakai ɣa da ɣolo ma,
tona ɗɛi ɣa da le dɔɔve nui ma pelei wu.

19 Nu ɣa ɣɔnɔgi beɛezu ga é è yiilei,
dɔɔi ma ka da nu ɣoozune,
walii ɣa zoo naati feezu è ya.

20 Mina masagi ɣoto anɛɛ è-yiimave,
mina zobobe nui ɣoto, anɛɛ ɗa è laa velel wu.
Mazɔlɔ wɔnii ɣa zoo è-wooi vazasu, é naa laazeeli
nii è bogai.

11

Ade boti ɣɛ

siɛgi zu yeeɣɛɣalai de ya la

1 E-ɣɔnɔgi vili ziei ɣa,

mazoloo sugfooza va, da vaazu kaazu.

² E-goligi gaaɣwe su nu lofela baa dɔsava va,
mazoloo è la kwɛni nimizai ma zii, nii é vaazu eteai
zu.

³ Tonaɓiingiti daa ɣa veena ga ziei, tonai ɣa da vu
zooi ma.

Gului a loona zooi ma, ve nɔpe toai ná, miná ɣa a da
ye ná.

⁴ Zoi é luazu fiilei ta tonai vaa vai va,
naama nui la molo vazaga pe, baa é va molo leve.

⁵ E la zɛnvu viilei ná-pelei ɣwɛni,
velei doin ɓetezu la koma anzanui ɣoozu.
Uele nɔ ɣana balaa è la zooga la GALA ná-faiti
kwɛɛsu da,
teigi é fai kpein keɛzu.

⁶ Da-molo zuwui vaza fai loozei sobuzobui,
mina looɣo botii va eyɛsu kpɔkɔ zeeli.
Mazoloo è la kwɛni da-wotiiti su,
ma ɓegele ɣa soloogai, baa ni ti pe solooge.

Nu ɣoozunɛ ma yeeɣɣalai ma

⁷ Wozakalagi ɣaanɛɛve,
tama fizɔge ga nu foloi ɣa ga ɣaazu.

⁸ Naa ɣa é ba, nuɓusei maanɛɛve ga
é ɣoozunɛ konagi ɣilagila kpein ma feai zea,
anɛɛ balaa sii zu ɣa ɣoozazu.

De ɣize su ga folo zuɓidiai ma mɔinmɔin ka va,
ta velela vele vai kpein ka ɣe ga wafuun faa.

⁹ Buzegɛ niinegi, ɣoozunɛ da-nu niinelai zu,
ɣe gaanɛi zu naama ziegi zu, è yiima vai kpein ke.
Kele ɣize su ga GALA ka è lukpɔɣaaleve naama vaiti
kpein su.

¹⁰ Ziizoolēi maagfooza bōḡō va, è soolēi maagfooza è-
ḡōlogi va,
mazōlō nu niinelai ta geelaalaosu wozakalagi ti
leve da zuvileve.

12

Gize è Bete Nui zu

¹ Gize è Bete Nui zu, da-nu niinelai zu,
aisa folo ḡōiti ti va va,
ta konagiti da ḡe ḡeezu bōḡō ma su:
«Zenvui wōinzeḡea mā.»

² Názu ḡa foloi ta wozakalagi ti wuu ḡa bidi la,
alugi ta somideḡaiti ti vala ti-ma zezeiti ma,
tonaḡiingi le ga gaamanō, tonai levega voluma.

³ Názu ḡa peḡe make nuiti ti zu ḡa da bali la,
gaabaa nuiti ti da ungi maayei,
koda ziḡa anzanuiti ti da lo, tōzei ti mōinlalai va,
zōiti ti ḡea unmaalaasu feneteḡeiti da, ti maa da bidi.

⁴ Názu ḡa etea veḡe bo felegōiti ta da vala da su,
koda ziḡa lugi ḡaayei, é za ba,
ma ziḡi zu ḡa wōni ḡila kpegi wooi ḡa da niimenii
ḡe la,
guye loo nuiti gooi ḡaayei.

⁵ Názu ḡa nu ḡa da inēine da ga è va le ada zeḡegai,
dualuagi da nu zo sie velei zu,
amande wului vuai, kotogi da wui bōḡō ma,
sieḡi zu faa nōpe wōin la nu zosu da.
Mazōlō nubusei ḡa na li ná-peḡe ḡaabelagi wu,
naama zie su, saa wōlō wo nuiti ti da levetēve koi
yōḡōzuveti.

⁶ Gize è Bete Nui zu,
aisa wali ḡalui va vie,
ta zanu daawōi va ḡe é wolo,

zie ligi wolo la yɔɔzu zieungi zu,
 zie ɖula ɖalagi va ɖe é ɖale, é loo ziei wu,
 7 aisa fufiligi va ɖaaɖale ma pɔɔi zu, ve seɖeai ná,
 ta zenvui va ɖaaɖale ma GALA pɔ, nii é feai.

8 Tenebo Nui ɖe ma: «Wafuun faa ve wafuun faa va,
 ti kpein ka ga wafuun faa nɔ.»

Kpɔɛi un sosuve

9 E ɖula Tenebo Nui ná-ɖimalai volu, é nuɖuseiti
 kalani mɔnɔ ga nii é ɖeni kweeni. E tene faalaalii
 ma mɔinmɔin kevele ɖeteni, kpegai ma ga ɖida ti-
 voluɖeti bu ga pagɔ.

10 E ɖaabaani é iɔɔɔɔ ɔɔɔiti sɔɔɔ, ta é gaama ɔɔ
 ɖiteɖitegiti seve.

11 Gima nuiti gooiti keve eɖe kpaku ɖaazɔɔagiti,
 ɖa ti kpein gaaleena ba seve ɖila su, keve eɖe kɔlu
 ɖaazɔɔagiti, ti ɔaɔai. Naa kpein kulave baala
 make nu ɖila su.

12 Naa pe poluma, dɔun zunu, mina ta wola ve
 ba. Nu ɖa zoo seve ɖeezu ga mɔinda, kpela ge la ɖea
 ba, kala mɔinmɔin bo fai balaa ka ga kpɔɔi nui ve.

13 Ade woilo niima ɔezuɖulai kpein gaabelasuve
 ma:

Lua GALA ba, è ná-deveiti so,
 naa ɖa nuɖusei pe maɔɔai ga ti ke.

14 Mazɔɔ GALA ka vaazu keɔwotiiti kpein
 tukpɔɖaalevezu,
 anee niiti ti ɖeai ɔɔɖuzu, é ɖeni ga ma vago ɔaa ma
 ɔu.

GALA Daawoo Z_{ευ}ει
Portions of the Holy Bible in the Toma language of
Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la
Guinée Toma

copyright © 2023 Pioneer Bible Translators and The Bible Society in
Guinea-Conakry

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

Texte copyright © 2023 Traducteurs Pionniers de la Bible et Alliance
Biblique en Guinée.

Cette œuvre est mise à disposition selon les termes de la Licence Creative
Commons Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification
4.0 International.

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in
any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2025-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Jul 2025 from source files
dated 9 Jul 2025

95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf